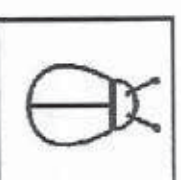
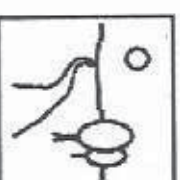
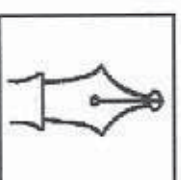
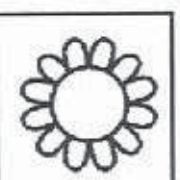

België - Belgique
P.B.
3960 BREE
12/2573

erica

driemaandelijks contactblad
van de werkgroep
limburgse natuurgidsen v.z.w

Thomassen Leo - Cuppens
Reinilde
Velmerlaan 12
3806 Velm - St. Truiden

Maart 2006

dit is nummer 1
van de 34ste
jaargang

verantwoordelijke uitgever:

T. Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3680 Opoeteren

kantoor van afgifte
Bree 01

IEF'ICa

34ste jaargang nr. 1
Lentenummer 2006
van de Werkgroep
Limburgse Natuurgidsen VZW
Lid van Natuurbeschermingsactie
Limburg (NAL)

Voorzitter: Leo Thomassen
Velmerlaan 12
3806 Velm St.-Truiden
Tel: 011/688811
e-mail: leo.reinhilde@skynet.be

Secretaris: Marcel Lemmens
Hoefstadstraat 84
3600 Genk
Tel: 089/356057
e-mail: marcel.lemmens@tele2.be

CVN-Limburg: Petra Haesen
Groene Huis Bokrijk
tel: 011/265482
fax: 011/265455
e-mail: cvn_limburg@hotmail.com

Natuur-Informatie-Punt (NIP) 011265486
e-mail: NIP.limburg@tijd.com
Website: <http://www.limburgsenatuurgidsen.be/>
<http://www.nip.be/>

Tijdschrift Erica

Samenstelling: Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3680 Opoeteren
Tel: 089/86 43 54
Theo.Dreesen@tiscali.be

Ledenadministratie :
Cécile Ulenaers
Steenweg op Linde 66
3990 Peer
Tel: 011/79 13 84

Abonnementen:
7€ of 9.75€ te storten op 235-0010248-75
IBAN: BE05 2350 010248 4875
BIC: GEBABEBB
v/d Limburgse Natuurgidsen

Spechten

Vroeger bracht ik het op .
een hele ochtend achter de zwarte
specht aan te zitten
omdat in *Zien is kennen* stond
dat ze vrij zeldzaam waren.
Ik vertelde het ook aan niemand
want dat moest natuurlijk zo blijven.
Nu mag u best weten van die twee
in het Rozendaalse bos. De bomen
staan er trouwens niet meer
waar ik ze zag.

T. Van Deel, uit: de draagkracht van veren.
De mooiste vogelgedichten,
Querido, Amsterdam, 2003

In Memoriam

Men meldt ons het overlijden van 2 natuurgidsen:

Gerard Boelen uit Bilzen op 5
augustus 2005.

Hij was natuurgids sinds
1997.

Hij werd 74 jaar.

Luc Kempeneers uit
Kortesseem op 3 februari
2006.

Hij was natuurgids sinds
1978.

Hij werd 82 jaar

Aan de families van beide overledenen bieden we onze
deelname.

Vrij jaar geleden schreven wij in het 'Lentennummer' van Erica dat er een wetgeving op komst was in verband met het vrijwilligerswerk.

De wet werd uiteindelijk goedgekeurd op 3 juli 2005 en de bedoeling was dat hij van toepassing zou zijn vanaf 1 februari 2006. Dit is nu uitgesteld tot 1 augustus 2006 omdat de uitvoeringsbesluiten nog niet klaar zijn. De Werkgroep nam het initiatief om, conform de wet, natuurgidsen de kans te geven zich te verzekeren als vrijwilliger.

Tot vandaag zijn er 160 natuurgidsen op dit aanbod ingegaan zijn en dagelijks komen er nog bij. De Werkgroep bezorgt hen binnenkort de 'organisatienota' die ook in de wet voorzien is, en welke de vrijwilliger de zekerheid geeft dat hij of zij verzekerd is tegen burgerlijke aansprakelijkheid, lichamelijke schade en kan genieten van rechtsbijstand. Wij houden u op de hoogte, en dat hebben wij al zo dikwijls beloofd, als er zich 'nieuwe elementen' aankondigen.

Het leven gaat dus verder en ondertussen is het lente geworden.

Toch nog even terug denken aan de jaarvergadering in Neerglabbeek. Mooie belangstelling, mooi weer, leuke organisatie, weer een dag waarvan wij kunnen zeggen dat de afweziggen andermaal ongelijk hadden.

Dank aan Miet en het NAN team.

De cursussen natuurgids zijn gestart begin februari. Echter met minder belangstelling dan wij gewoon zijn. Wij hebben 24 inschrijvingen. Wij zullen dit jaar meer de nadruk moeten leggen op de kwaliteit dan op de kwantiteit.

Er zijn ook 3 cursussen natuur-in-zicht voorzien in het voorjaar verspreid over de ganse provincie. Laat ons hopen dat wij hiermee heel wat mensen bereiken en hiermee een aanloop nemen naar een vernieuwde interesse voor natuur en milieu.

Wij zijn dus weer vertrokken voor een jaar met een groot aanbod aan cursussen, excursies en vormingsactiviteiten. Uiteraard zijn wij benieuwd naar de belangstelling voor al deze initiatieven.

Misschien is één van de opdrachten voor de toekomst dat de natuursector in het algemeen en natuureducatie in het bijzonder meer in de publiciteit moet gebracht worden. Wij kunnen niet genoeg benadrukken dat 'natuur de steraanbieding' is van de provincie Limburg en dat wij dit product moeten koesteren, dat wij het daarom beter moeten leren kennen en niet de fout begaan het te beschouwen als een consumptie artikel.

Duurzaamheid mag zich niet beperken tot enkele slagzinnen. Onze mensen moeten zich ervan bewust zijn dat zij allemaal, als individu, hierin een stuk verantwoordelijkheid hebben.

Leo

Je abonnement

De inspanningen die het bestuur heeft geleverd leidde tot een betere abonnementsvernieuwing in vergelijking met vorige jaren. Maar het is nog niet echt wat wij er van verwacht hadden. Als we de lijst van de tot-nu-toe niet-betalers overlopen, dan moeten we vaststellen dat dit in zeer veel gevallen gewoon vergetelheid moet zijn.

We vinden dat dit beter moet kunnen. In deze tijd van dalende interesse voor de natuur in het algemeen, vinden we het een absolute noodzaak dat we zoveel mogelijk mensen blijven bereiken.

We doen dan ook een dringende oproep om je abonnement te vernieuwen. Doe het onmiddellijk als je deze Erica ontvangt. We maken het je gemakkelijk en stoppen er weer een stortingsformulier in.

Vormingscursussen 2006

De vormingsactiviteiten van 2006 bereiken hun hoogtepunt in dit voorjaar. Onze samensteller Bert Berten heeft voor een boeiende afwisseling gezorgd in het programma. Naast de obligate wandelingen tussen de voorjaarsbloeiers zijn er ditmaal een aantal uitstappen waar de aandacht naar andere domeinen gaat: mossen, amfibieën en bodemdierpjes. Maar ook in de plantenwereld zijn er gebieden die een specifieke aandacht krijgen: mossen, adventieven, kalkflora en grassen. Uiteraard wordt op elke excursie ook aandacht geschonken aan de gehele omgeving buiten het specifieke onderwerp van de dag, dit onder het motto: alles hangt samen.

Het voorjaarsaanbod

Mossen Zondag 26 maart 9-12 uur	In dit prille voorjaar is het de geschikte tijd om deze nederige altijdgroene plantjes te gaan bestuderen. Koen Vandekerhoven van de mossenwerkgroep is de gids. Meebrengen: loep	Samenkomst: 8h45 Kerk Scholen
Voorjaarsbloeiers Zondag 2 april 9-17 uur DAGUITSTAP	De eerste wandeling is een wandeling in de vallei van de Solières (een 6km lange zijrivier van de Maas) te Ben Ahin. Het is een hellingbos met een rijke voorjaarsflora (vergelijkbaar met Elisloobos). De wandeling in Modave vertrekt aan het kasteel. We wandelen langs een kleine kalkhelling naar de Hoyoux en volgen deze (GR-pad) tot in Survillers om zo door het bovenbos terug te keren. Moelijk te voorspellen welke bloemen op dat ogenblik zullen open staan. Deze uitstappen zijn onvergetelijk! Marc Meert is onze gids.	Samenkomst: 9 uur op Parking "Aire de Verlaine" langs de E42 Luik - Namen
Kalkplanten Zondag 7 mei 9-12 uur	Klassieker onder de bloemenexcursies. De uitbundige kalkflora op de hellingen rond St.-Pietersberg moet men gezien hebben. Niet te missen! Bert Berten is de gids.	Samenkomst: 9 uur Kerk Kanne
Amfibieën Zaterdag 13 mei 9-12 uur	Het schitterende natuurgebied "De Maaswinkel" herbergt nog een groot aantal amfibieën. Peter Engelen van de Likona werkgroep is de gids.	Samenkomst: 9 uur Gemeentehuis Maasmechelen.
Adventieven Zondag 14 mei 9-12 uur	De Vloeiweiden in Lommel worden sinds lang bevoeid met kalkrijk Maaswater. Dit zorgde voor een vreemde en rijke flora in de schrale Kempen Jean Vangrimsvan leid er ons rond	Samenkomst: 9 uur Kerk St.-Hubrechts-Lille
Grassen Zondag 11 juni 9-12 uur	Ook een klassieker onder de uitstappen. Na deze excursie kent men de 10 meest voorkomende grassoorten. Leo Thomassen is de gids. Meebrengen: loep	Samenkomst: 9 uur Kerk Scholen
Bodemdierpjes Zondag 18 juni 9-12 uur	Al wat kruipt en wriemelt in de bodem aan onze voeten komt in deze excursie aan de beurt. Gids is Luc Crèvecoeur	Samenkomst: 9 uur Bezoekerscentrum Nieuwenhoven St.-Truiden

Wandeling door het Wurmatal tussen Herzogenrath en Aken

Een mijnbouwhistorische en landschapswandeling in een smalle strook natuur

door Olaf Op den Kamp, Kerkrade

Deze wandeling, met een lengte van ca. 17 kilometer, voert ons door het Wurmatal tussen Herzogenrath en Aken. Kenmerkend voor het gebied, dat als een groen lint is ingesloten tussen stedelijke gebieden, is de aanwezigheid van sporen van de vroegere steenkolenmijnbouw. We passeren enkele geologische ontsluitingen waar Carbonisch gesteente dagzoomt, een steenberg en enkele gebouwen uit de tijd dat er nog steenkool werd gewonnen. Verder liggen in het dal verschillende oude watermolens en een oude vesting van de graven van Limburg, Burg Wilhelmstein. De wandeling voert over allerlei soorten terrein, van brede boswegen en geasfalteerde wegen tot smalle, steile padjes. Tijdens de wandeling zien we natuurlijk ook allerlei bijzondere planten en dieren. In het Wurmatal komen onder meer de Ijsvogel, de Ringslang, de Vroedmeesterpad, de Koninginnepage, de Bruinrode wespenorchis en de Tongvaren voor. Voor planten en dieren vormt het Wurmatal een verbindingsstrook tussen hun leefgebieden in de Eifel en die in de noordelijke Jülicher Börde. Ook voor de wandelaars vormt het Wurmatal een groene oase tussen de steden.

Hoe er te komen?

Vanuit de richting Eindhoven. Volg de A2 richting Maastricht / Heerlen en ga vanaf knooppunt Kerensheide richting Heerlen / Aken (A76). Vanaf knooppunt Ten Esschen richting Heerlen (N281). Neem afslag Kerkrade - West en volg "Kerkrade - Centrum". Volg daarna de bruine borden richting Abdij Rolduc. Bij de eerste stoplichten rechtsaf (Heerlenersienweg), vervolgens rechtdoor tot tunnel. Voorbij de tunnel op rotonde linksaf (Koningsweg), doorrijden tot de stoplichten en daar linksaf (Niersprinkstraat). Bovenaan bij een rotonde rechtsaf (Alberruslaan) en doorrijden tot de volgende rotonde, hier rechtsaf (Roderlandbaan). De hierna volgende rotonde is de rotonde voor de abdij Rolduc. Hier rijdt u gewoon rechtdoor, richting Herzogenrath-Aken.

Bij de rotonde voor het Eurode Bussines Center

(EB), gaan we rechtdoor. Bij het stoplicht gaan we linksaf richting Herzogenrath-Centrum, Merksteine en Geilenkirchen. We rijden nu bergaf over de Aachenerstraße. Bij het volgende stoplicht rijden we ook weer rechtdoor (Schütz von Rodestraße) en komen onder een spoorbrug door. Hierna rijden we de eerste straat rechts in. Dit is de

Wiesenstraße. De weg maakt na verloop van tijd een bocht naar links en recht voor ons ligt een parkeerplaatsje. Wij volgen echter de bocht, steken de Worm over en gaan bij de volgende straat rechtsaf, de Fuhrterstraße in. Deze rijden we helemaal uit tot we rechts een parkeerplaatsje zien liggen. Hier parkeren we onze auto.

De wandeling

Vanaf de parkeerplaats (1) lopen we een lindenlaan in, welke zich in het verlengde van de Fuhrterstraße bevindt. Bijna aan het begin van deze laan staat een bord dat wijst op het verbod om hier met gemotori-

seerde voertuigen te rijden. Iets verderop voegt zich van linksachter een voetpad bij onze weg, dit laten we links liggen. Waar de verharde weg ophoudt, staan we op een soort zessprong. Hier moeten we schuin rechtdoor lopen naar een schuilhut vanwaar we prachtig uitzicht hebben op het dal. We kunnen hier mooi zien dat het Wurmatal niet meer is dan een smalle strook natuur in een sterk verstedelijkt gebied. Aan de rand van het dal kunnen we de huizen van Herzogenrath zien liggen. We lopen nu over een weg met links bomen en rechts uitzicht op het Wurmatal. Onder in het dal zien we een fraai moerasje liggen met een bijzondere flora, bestaande uit onder meer Doornbloemen (*Caltha palustris*) en Kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*). Even later gaat het weiland rechts over in bos en we volgen nu een brede bosweg. Het bos bestaat hier uit eiken, haagbeuken (*Carpinus betulus*), esdoorns en zoete kersen (*Prunus avium*). Na ongeveer 150 meter maakt het pad een bocht naar rechts. Iets verderop verandert het loofbos in een sparrenaantplant en daarna weer in een bos met vele soorten loofbomen. Aan onze rechterhand slaat een bospad af door een beukenbos, hier volgen wij onze weg linksaf en stijgen tot bij een dalletje, waar in een rotswand uit Carbonisch gesteente enkele steenkoollagen te zien zijn. Deze plek wordt ook gemarkeerd door een bordje "Naturdenkmal". Tegenover dit bordje (bij een omgekeerde Y-

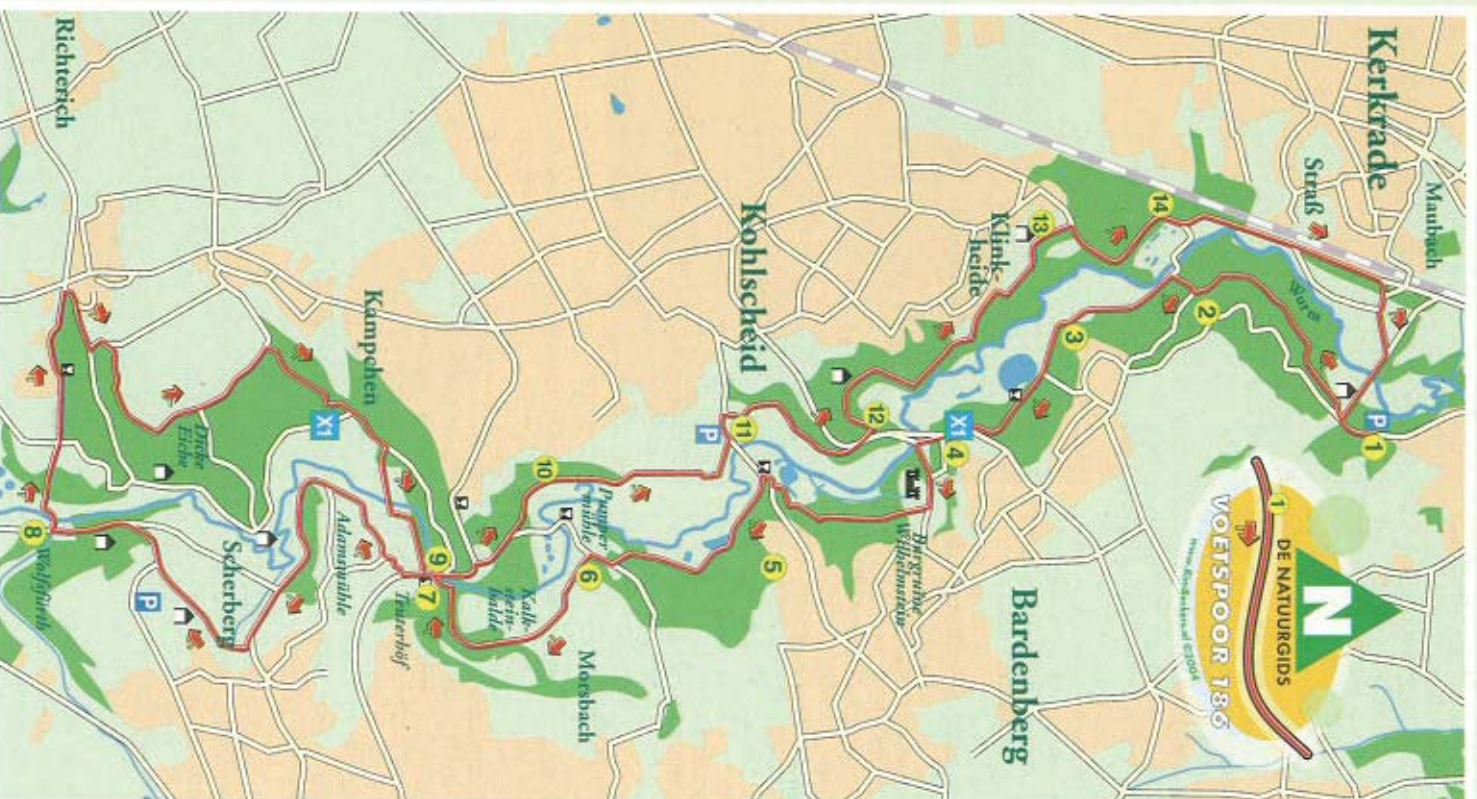
Steenkoolonsluiting in de dalwand.

Zicht op Kohlscheid.

links weilanden. Iets verderop komen we ook langs akkers. In de hagen langs het pad groeit Hazelelaar (*Corylus avellana*). Valse salie, Vlier (*Sambucus nigra*) en Groothloemige muur (*Stellaria holostea*). De weg maakt een bocht naar links en recht voor ons zien we nu de Alte Mühle en Burg Wilhelmstein liggen. Hier voegt zich van rechts ook een ruiterpad bij de route. Op een dwarsweg gaan we rechtsaf en we lopen tot op een parkeerplaats (11).

De laatste loodjes naar Herzogenrath
Op de verkeersweg (Am Langenberg) tussen Kohlscheid en Bardenberg aangekomen lopen we linksaf

en passeren het plaatsnaambordje van Herzogenrath Stadtreil Kohlscheid. We slaan rechtsaf en lopen langs een kleine waterzuivering met eraan een afgedekte mijnschacht. We negeren een voetpad dat links de helling op gaat en volgen de hoofdweg aan de hellingvoet. Iets verderop stijgt de weg tot op een andere verkeersweg tussen Merksteil en Pley. Deze volgen we rechtsaf. Na ongeveer 30 meter streken we de weg over en slaan een zijweg naar links in (12). Op een dwarsweg voor een weiland gaan we linksaf en stijgen langs enkele geknotte haagbeuken. Op een Y-splitsing gaan we rechtsaf en blijven de rand van het weiland volgen en passeren een schuilhut. Hier hebben we uitzicht op Burg Wilhelmstein en erachter de watertoren (1909-1911) van Bardenberg met zijn mooie koperen dak. Bij een spartenbos aan onze rechterhand splitst de weg zich, hier volgen wij de dalende weg die rechtsaf gaat. Iets verderop is weer een Y-splitsing, waar we wederom rechtsaf gaan door een lorkenbos. We dalen af en komen uit op het niveau van de Worm. De weg buigt naar links en bij een volgende Y-splitsing houden we rechts aan en klimmen een korte, steile helling omhoog. Boveaan gekomen volgen we het pad dat het Wormdal volgt en negeren een zijweg naar links. We bevinden ons nu weer heel hoog boven de Worm. Bij een volgende splitsing gaan we weer rechtsaf en dalen weer af tot vlak bij de Worm. Dit pad volgen we door een populierenbosje met daarin talloze vlieren vol met Judasoren tot bij een brug over de Worm. Hier gaan we linksaf en klimmen omhoog over een pad met links sparten en rechts beuken. Boveaan de helling komen we op een dwarsweg en zien de eerste huizen van Kohlscheid (13). Hier gaan we rechtsaf. We komen op een pad tussen weilanden en passeren aan onze linkerhand een schuilhut. Een van links komende weg negeren we en blijven rechtdoor lopen. We komen onder een hoogspanningsleiding door en op een dwarsweg waar we links enkele huizen zien, gaan we rechtsaf het dal in. We passeren hier slechts één huis (nummer 50) en dalen verder af langs de tuin van dit huis. Het pad verder volgend komen we langs een Höckerlinie (antirankwal) uit de Tweede Wereldoorlog. Dan komen we uit op een verharde weg en zien voor ons een schuilhut en rechts de ingang van een waterzuivingsinstallatie. Rechts van de schuilhut (14) gaat een klinkerpad een spartenbos in. Dit nemen we en lopen zodoende langs de achterkant van de waterzuivering. Voorbij de waterzuivering negeren we een pad dat rechtsaf naar het niveau van de Worm afdaalt. We lopen nu langs de voet van de spoorlijn van de spoorlijn tussen Herzogenrath en Aken. We passeren een tweetal tunneltjes onder het spoor door en ter hoogte van het tweede tunneltje zien we ook het terrein van een hondenvereniging. Hier verandert onze weg in een stijgende klinkerweg. Boveaan gekomen zien we voor ons de steenberg bij Noppenberg. Bij een spoorbrug gaan we rechtsaf het dal in. Nu krijgen we uitzicht op het centrum van Herzogenrath en de steenberg van Halde Adolf erachter. Bij een veldweg van links lopen we rechtdoor tussen akkers door in de richting van een oude spoorlijn die dwars op het Wormdal staat. Bij deze oude spoorlijn lopen we tussen de dijk en een elzenbroekbos door. We steken de Worm over en lopen de helling aan de overkant op. Rechts van ons bevindt zich nu een mooi moerasig weiland en bovenaan dit weiland zien we de schuilhut van het begin van de wandeling weer liggen. Boveaan komen we weer op de zeesprong van het begin in, dit is de tweede weg naar links. Deze brengt ons weer terug tot bij de parkeerplaats waar deze prachtige wandeling eindigt.

Meer informatie over dit Voetspoor vindt u op bladzijde 135.

Jaarvergadering 2006

Naar goede gewoonte ging op 14 januari 2006 de jaarvergadering van de Limburgse Natuurgidsen door op de tweede zaterdag van het nieuwe jaar. Dit keer werd de opzet verzorgd door Miet Dreezen in samenwerking met de NAN (Natuurbehoud Actie Neerglabbeek). Het werk van de logistieke ploeg van de natuurgidsen werd dit jaar voor een groot gedeelte overgenomen door de mensen van de NAN. Vanaf 9:30 uur werden de deelnemers verwelkomd in de Fanfarezaal op een lekker tasje koffie of thee. Om 10 uur dienden wij ons te verplaatsen naar de eetzaal van het nabijgelegen schoolje voor de diavoorstelling.

De zitting werd geopend door onze voorzitter Leo Thomassen.

In zijn welkomstwoord bracht de voorzitter een overzicht van de activiteiten van het voorbije jaar, de wijzigingen in de samenstelling van de raad van bestuur, de geplande activiteiten voor het jaar 2006 en een korte toelichting van de wet op het vrijwilligerswerk en het voorstel om zich te verzekeren door € 9,75 ipv €7 voor het Erica-abonnement te storten.

Na de verwelkoming verzorgde Miet Dreezen de commentaar bij de diavoorstelling. De diavoorstelling was opgedeeld in verschillende onderwerpen. In het eerste deel maakten wij kennis met Neerglabbeek en zijn omgeving. De activiteiten van de NAN werden uitvoerig toegelicht aan hand van een diavoorstelling met geluid. Deze diareeks werd vroeger gebruikt bij de actievoeringen tegen de grintboeren. In het derde

deel maakten wij kennis met de natuurelementen van deze kleine gemeente.

De geplande wandelingen van de namiddag werden eveneens voorgesteld aan hand van enkele dia's. Om de voormiddag af te sluiten werd een wedstrijd opgestart onder het motto 'de slimste natuurgids'. De vragen bestonden uit een tiental dia's en vijf geluidsvragen. Tijdens de wandelingen werden de antwoorden gecontroleerd. De winnaar werd bekend gemaakt na de wandelingen. Tijdens de diavoorstellingen hadden de mensen van de NAN samen met enkele personen van de logistieke ploeg alles klaar gezet in de fanfarezaal om de hongerigen te spijzen en dorstigen te laven.

Om 14:00 uur vertrokken de drie wandelingen onder deskundige leiding van een gids. Een wandeling was hoofdzakelijk een boswandeling door het natuurgebied Gruitroderbos. De andere twee wandelingen deden de Solterheide en respectievelijk de vallei van de Ifterbeek of de vallei van de Baatsbeek aan.

Terrug aangekomen in de fanfarezaal werden de eerste drie winnaars van de natuurwedstrijd bekend gemaakt en ontvingen zij hun prijs waarna nog rustig tussen pot en pint kon nagepraat worden.

Het was een heel geslaagde jaarvergadering.

Bij leven en welzijn zien wij elkaar volgend jaar zeker terug op de jaarvergadering die dan zal doorgaan in Genk

Voor het verslag

De secretaris, Marcel Lemmens

Leverkruid, overspelig kruid

In navolging van de zestiende-eeuwse kruidenkundige Rembert Dodoens wordt het leverkruid (*Eupatorium cannabinum*) in oude geschriften vaak 'boekenscruydtmanneken', 'tandzaad' (*Bidens tripartita*), of *Pseudo-hepatorium foemina* of 'boekenscruydtwijfken' genoemd. Boerhaave vertaalde de naam zelfs weer in het Latijn als *Herba meretricia* (meretrix betekent hoer).

Volgens het Woordenboek der Nederlandsche Taal werd de plant misschien vroeger in een minnedrank of boeldrank gebruikt. Waarschijnlijk berust die overspelige reputatie van het boekkruid echter op een foutieve vertaling van een Latijnse versie van Fuchs' kruidenboek waarin sprake is van *Eupatorium adulterinum*. Fuchs onderscheidt door de toevoeging van *adulterinum*, wat zowel overspelig als onecht betekent, onze *Eupatorium van Agrimonia eupatoria*, een Rosacea die in de Middeleeuwen met leverkruid verward werd; de gehele farmacie van die tijden berustte op verkeerd geïnterpreteerde klassieke plantennamen en hing dus van naamsvervalsingen aan elkaar. Had men in 1545 de naam van Fuchs' *Eupatorium adulterinum* juist vertaald, bijvoorbeeld als 'valse *Eupatorium*' of '*bastaardeupatorium*', dan was deze vergissing met boekkens (liefjes, maîtresses) niet in de wereld gekomen.

Overigens berust ook de naam leverkruid op een foutieve vertaling van *Eupatorium* (afgeleid van een klassiek gifmenger, Mithridates Eupator), dat men las als Hepatorium (van Grieks *hepar* = lever). Ook de thans erkende naam, koninginlenkruid, is niet anders dan een foutieve vertaling van de naam Kunigundekraut, in Duitsland aan de plant gegeven omdat de Heilige Kunigunde zoveel wonderbaarlijke genezingen op haar graf verrichtte.

Uit "De Tuinscheurkalender", 2005 van Paul Geerts en Romke van de Kaa

Keien rapen

Zaterdagnamiddag 4 februari gonsde er een intense bedrijvigheid in de Kikbeekgroeve in Ogrimble.

De Likona Werkgroep Geologie, die zich heeft voorgenoemen om voor de Rangers van het toekomstige Nationaal Park Hoge Kempen én voor het grote publiek een keien zoekkaart te maken die relevant is voor het Maasberggrind, streek er naar om fotogeniek materiaal te verzamelen.

En enthousiast dat ze waren. Enkele waren reeds meer dan een uur te voren aanwezig en hadden al heel wat kilo's in bakken en rugzakken verzameld.

Het werd een fijne namiddag en iedere deelnemer trok met verschillende steensoorten in plasticen bakken naar huis. Een determinatie in aanwezigheid van Roland Dreesen zou later op de maand plaats vinden.

Inmiddels riep ondergetekende de verzamelaars op om hun gevonden stenen eens grondig te wassen, zelfs om ze in het bad te wassen zodat de stenen beter determineerbaar zouden zijn én het Groene Huis niet onder het zand zou komen te liggen. En de geologen luisterden perfect want op 25 februari werden 10 loodzware bakken met frisgewassen stenen het Groene Huis binnen gesleurd. Sommige stenen roken nog naar badschuim of bleekwater.

Alvorens met de determinatie te beginnen gaf Roland een korte samenvatting van het ontstaan van het oudste Maasterras (dat waarop de groeve gelegen is) en over de vroegere (lees meer dan 600.000 jaar geleden) loop van de Maas, Moezel en Rijn. Ook werden de grijze hersencellen opgefrist met een korte herhaling van de verschillende gesteentesoorten.

En dan werden de stenen onderzocht. Kwartsiet kwam het eerst aan de beurt. Tijdens het determineren werden kenmerken als korrelgrootte, kleur, structuur, aders, putten enz. genoteerd in een

Excel-file zodat niet iedere deelnemer meer voor zichzelf moest opschrijven en men zich kon concentreren op wat gezien en gevoeld werd.

De verzamelaars waren niet te stuiten in het naar voor schuiven van hun illustere onbekende stenen en met een glasje wijn en een koekje erbij vloog de tijd weer razendsnel voorbij.

Dan werden de stenen soort per soort gesorteerd in de plasticen bakken en kon een overzicht gemaakt worden van wat we gevonden hadden : gawe kwartsieten maar ook kwartsieten met kwartsaders en pyrietputjes, aderkwarts van hagelwitte rolkeien tot brokken met grote perfecte kwartskristallen, onregelmatige vuursteenkrollen, vuursteenluidium en silex rolkeien, zandsteen al niet met glimmers in rood, grijs, beige-bruin, fylades, conglomeren en granulaatconglomerat, verkiesd krijt en limonietconcreties en twee fossielen.

Voor een eerste zoektocht was dit niet slecht. De meest voorkomende steensoorten werden gevonden maar tijdens een volgende excursie zal gezocht worden naar meer zeldzaam materiaal, zodat dat ook kan gefotografeerd worden en opgenomen in de determinatiekaart.

Dankzij de steun van Johan Geussens mochten de bakken met reeds gedetermineerde stenen in het Groene Huis in bewaring gegeven worden. Dit waarschijnlijk tot grote vreugde van de partners van onze geologen die hoopten dat de hopen stenen van man- of vrouwlief toch weer niet voor weken in garages en berging moesten gestapeld worden... alhoewel ze weten misschien nog niet dat er een nieuwe zoekronde komt met nieuwe bakken en andere stenen ... die ook weer het bad in moeten !

Marleen

Cursus Natuur-in-zicht

In 2005 worden er 3 cursussen ingericht. We vragen de natuurgidsen om de geïnteresseerden uit hun omgeving hierover te informeren.

Peer : 18/04/06 -28/05/06 in de Milieuklassen te Peer

Hasselt: 24/03/06 – 16/06/06 in het Doppahuis te Hasselt

Gingelom: 23/03/06 – 15/06/06 in Het Park van de Vriendschap te Gingelom.

Alle info vindt men op onze website <http://www.limburgsenuatourgidsen.be> of bij CVN Limburg, tel 011/265482

Terugblik op een cursusjaar

Met een zekere verdiende trots mag ik mezelf al een paar maanden "gediplomeerd natuurgids" noemen. Mijn fascinatie voor alles wat ook maar iets met dieren of planten te maken heeft, begon al vroeg: als scholier bekeek ik vaak de fauna- en flora-encyclopediën bij ons thuis. Elke natuurdocumentaire op televisie ging erin voor zoete koek. Met de familie gingen we vaak wandelen in heel Limburg: Haspengouw, Kempen, Maasvallei, ... Later nam ik geregeld deel aan begeide natuurwandelingen, waarbij het me telkens weer verbaasde hoeveel kennis de gidsen hadden. Zelf gids worden: het leek me toen nog zo moeilijk te verwezenlijken. In 2004 deed ik mee aan de basiscursus "Natuur-in-Zicht" via CVN en vanaf toe wist ik het zeker: "Ik word natuurgids!"

Een jaar geleden, 5 februari 2005, begonnen de lessen. We zaten in de zaterdagklas met z'n dertienen, een klein klasje als je het vergeleek met andere jaren, zo kregen we te horen. Iedereen in de groep, jong en oud, was er om dezelfde reden: we wilden graag gids worden, maar ook onze parate kennis en inzicht in de natuur in al haar vormen doen toenemen. AL vlug kwam de geruststelling: om je diploma te behalen moet je geen stapel cursussen van buiten kennen! Er werd op ons hart gedrukt dat in de loop van het jaar, via het bijwonen van de activiteiten (theorielessen en excursies) en het maken van het eindwerk (terreinstudie van een natuurgebied naar keuze) onze bekwaamheid in het "vakgebied" vanzelf zou groeien, zodat we na een jaar klaar zouden zijn voor het eindgesprek met de examinatoren.

Maar zover waren we nog niet, toen in februari. De eerste lessen theorie, over mossen, ecologie en geologie, beantwoordden aan de verwachtingen: interessant, informatief en goed overgebracht. Onze eerste excursie, op geologische ontdekkingsstocht, was letterlijk ondergesneeuwd, zodat de bodemgelagtheid voor het oog wat verloren ging. Maar in de loop van maart begon de plantengroei zich stilaan te ontvouwen, waarna ook onze excursies mee evolueerden volgens het ritme van de natuur. We kregen veel afwisselende, maar steeds prachtige en boeiende landschappen te zien: de voorjaarsbloei in Han-sur-Lesse en Elsiso, de mistige Hoge Venen, het diverse vroege ochtendgezag van talloze vogelsoorten in Bokrijk, de met heide bekleedde uitgestrektheid van de Maten, het slik en de schorre in het Zwin en nog zoveel meer. We leerden over het kleine en grote

landschapselement, spitsmuizen, paddestoelen, vijvers en beken, boomsoorten en plantenfamilies.

Er werd ons de elementaire didactiek van het gidsen bijgebracht, maar ook de gevaarlijke gevolgen van de milieuvervuiling en de structuur van het hedendaagse milieu- en natuurbeleid in België. De opleiding ging veel verder dan gewoon wat feitenkennis over de plantjes naast de weg: het was eveneens de bedoeling ons ecologisch bewustzijn aan te scherpen, zodat we dit later ook anderen konden doorgeven.

Veel plezier heb ik beleefd tijdens mijn terreinstudie in het natuurreservaat Platwijers (Zonhoven). Deze interessante broed- en pleisterplaats voor een groot aantal watervogels sluit aan bij het vijvergebied Midden-Limburg. Het is een gevarieerd stukje natuur, gekend en geliefd bij vele fietsers en wandelliefhebbers. Met het wisselen van de seizoenen kreeg het landschap telkens een andere invulling,

steeds viel er weer wat anders te ontdekken. Gedurende mijn bezoeken observeerde ik het leven op en rond de vijvers, de bloefase en vruchtvorming bij de planten, de plotsse en massale opkomst van de paddestoelen en tenslotte het vallen van de bladeren.

Elke aankomende natuurgids moet een stage-wandeling begeleiden: goed voorbereid vertelde ik mijn proefpubliek wat ik de afgelopen maanden zelf had opgestoken. Alle deelnemers, inclusief de examinator, waren tevreden, dus ikzelf ook.

Wat de begeleiders in het begin voorspeld hadden, bleek waarheid te worden: na het aandachtig bijwonen van de lessen, het actief deelnemen aan excursies en het herhaaldelijk observeren van mijn uitgekozen biotoop stond ik er zelfs wat van versteld hoeveel ik op die korte tijd had bijgeleerd over planten, dieren, biotopen en ecosystemen. Voor de mondelinge eindevaluatie hoefden de meeste cursisten dus niet bang te zijn.

Hierna volgde de diploma-uitreiking: vanaf nu kunnen de afgestudeerden zelf kiezen hoe het verder gaat. Een aantal zal de stap wagen naar het actief gidsen, of misschien zich verder toeleggen in een van de werkgroepen, of artikels schrijven voor Erica zoals ik. Mensen bewust maken van de schoonheid en de waarde van de natuurlijke omgeving: dat is een belangrijke bijdrage aan de samenleving die we als kersverse natuurgidsen kunnen leveren. Maar laten we vooral niet vergeten dat we het ook wel doen voor onszelf: omdat de natuur ons, als liefhebbers, fascineert en oneindig kan blijven boeien!

Ines Lassoued

Op 3 december zat de bovenzaal van het Kasteel te Bokrijk weer afgeladen vol voor de diploma-uitreiking van de verschillende cursussen van 2005. Er waren 3 soorten laureaten om te huldigen dit jaar. Naast de gewone cursus voor natuurgids, was er ook een vervolgmodule Haspengouw en een cursus voor landbouwgids. Alle geslaagden mochten fier hun diploma ontvangen. De plechtigheid werd omlijst door een reeks eminente sprekers: onze voorzitter, de voorzitter van het CVN en onze deputé van milieu. Zoals steeds was er achteraf een uitstrekende receptie. Met deze 22 neofieten komt totale aantal gediplomeerde gidsen in Limburg op 1351.

Geslaagde natuurgidsen van 2005

Aandekerck Sylvia	Bergerstraat 64	3680	Neeroeteren	089 86 18 28	frankcuypers@versateladsl.be
Baenens Albert	Houtstraat 18	3680	Maaseik	089 73 35 21	a.baenens@belgacom.net
Cosyns Willy	Sint-Marcoenstraat 17	3940	Hechtel	011 73 16 04	willy.cosyns@pandora.be
Croimans Theo	Eisdenweg 156	3630	Maasmechelen	089 75 42 73	
De Maeijer Constant	Overheek 4	6343 PC	Klimmen (NL)	0031 454 05 90	constandem@freeler.nl
De Smedt Carl	Dennenstraat 7	3620	Lanaken	089 71 55 93	carl.desmedt@tiscali.be
Driesen Annie	Weidestraat 6	3590	Diepenbeek	011 33 11 43	danny.varaken@skynet.be
Engelen Wieske	Fiedersdel 38	3600	Genk	089 24 05 81	wieske@yahoo.com
Knops Roberta	Hovenstraat 10	3500	Hasselt	0485 61 80 67	sfo_se@yahoo.com
Lassoud Ines	Tervuursevest 23 bus 18B	3001	Heverlee	0472 29 22 02	lassoud@hotmail.com
Meekers Annie	Hulzer 23	3570	Alken	011 31 33 23	
Meesters Katy	Mastrichterstraat 191	3740	Bilzen	089 51 51 84	katty.meesters@hotmail.com
Moessen Veronique	Hoogstraat 16	3740	Bilzen	012 26 33 55	veronik@factory.be
Moonen Jean	Steyvenstraat 43	3960	Bree	089 47 25 17	
Put Yvonne	Coenstraat 41	3511	Stokrool	011 87 36 17	yve7up@hotmail.com
Rabijns Miel	Fiedersdel 38	3600	Genk	089 24 05 81	miel_rabijns@yahoo.com
Schoffelen Nathalie	Rijksweg 195	3630	Maasmechelen	089 77 35 47	nathalie_schoffelen@belgacom.net
Schoofs François	Molenweideplein 3 bus 14	3620	Lanaken	089 71 86 63	
Smets Gerty	Ridderstraat 43	3850	Kozen	011 31 57 92	
Speelmans Danny	Hoogzijl 7	3600	Genk	089 65 46 15	
Vandebeek Hilde	Weidestraat 28	3530	Houthalen-Heiligheren	011 52 31 25	h_vandebeek@hotmail.com
Van Put Emiel	Hofstraat 58	3530	Houthalen-Heiligheren	011 60 11 50	e.van.put@pandora.be

Geslaagde cursisten van de vervolgmodule Haspengouw 2006

Bogaert Jan	Sassenbroekstraat 7	3840	Borgloon	012/746332
Cielen Ward	Helenaweg 11	3740	Eigenbilzen	089 41 54 95
Cordie Yvette	Terbeek 45	3800	Sint-Truiden	011 70 74 85
Engelen Helena	Kruindersweg 43/1	3630	Maasmechelen	089/764240
Hoet Pieter	Terbeek 45	3800	Sint-Truiden	011 70 74 85
Lemaire Monique	Musstraat 57	3530	Houthalen-Heiligheren	089 24 05 45
Luys Jaak	De Schom 51	3600	Genk	089/359961
Maenen Huberte	Beukenhoflaan 47	3500	Hasselt	011/592969
Mertens Anette	Rode Berglaan 11	3500	Hasselt	011 27 02 81
Moria Josette	Lulkersteenweg 430	3800	St-Truiden	011/684612
Nicolai Marc	Gorsendorp 45	3803	Gorssem	011/688330
Odour Kristof	Tiende-Meistraat 2	3700	Tongeren	0495 27 68 75
Peusens Els	Herbrichterstraat 9	3631	Ukloven-Maasmechelen	089 71 64 50
Poelmans Elij	Kerkstraat 45	3540	Schulen	013/551373
Ruiters Lu	Kogelstraat 6	3700	Tongeren	012/239241
Schreurs Roger	Jessenstraat 56	3840	Borgloon	012/745373

Segers Mieke Jekerstraat 4 bus 4

3700

Tongeren

8

012/235748

Van Meerbeek Johan	Planterijstraat 21	3803	Duras	011/674560
Vanderzande Martine	Trekschurenstraat 187	3500	Hasselt	011/27 59 63
Vangronsveld Christine	Weg naar Zwartberg 381	3660	Opgebeek	089/854392
Vanheusden Paul	Tongersestraat 27	3740	Bilzen	089/41 59 60
Verheyden Annemie	Stokstraat 2	3800	Zepperen - St.-Truiden	011/692463
Wolters Ivan	Wijkstraat 67	3700	Tongeren	012/230714

Geslaagden cursus landbouwgids

Craemers Frank	Meerlestraat 6	3560	Lummen	013/531126
Dupae Eddy	Kommanderijstraat 26	3800	St.-Truiden	
Grauis Carlos	Pater R, Vandewouwerstraat 25	3271	Zichem	0476/309187
Gutschoven Leo	Zelkstraat 4	3545	Halen	013/327911
Martens Kim	Broekstraat 35	3590	Diepenbeek	011/321031
Melgers Johanna	Vennestraat 32	3960	Bree	089/465183
Nijman Frederik	Langendijk 17	2220	Heist-op-den-Berg	015/248947
Ruten Bruno	Pelgrimstraat 22	2000	Antwerpen	0486/682916
Spelmans Robert	Hasseltsebaan 112	3940	Hechtel	011/734487
Stulens Hilde	Sint Lambertusstraat 9A	3722	Wintershoven	011/684300
Vanderzande Martine	Trekschurenstraat 187	3500	Hasselt	011 27 59 63
Vanstraelen Omer	Kerkstraat 37	3850	Nieuwerkerken	011/689038

Extra Cursussen 2006

Vervolgmodule Kempengids 2006

De vervolgmodules vormen de laatste stap in het cursustraject natuurgids. Ze worden voorafgegaan door de cursus natuur-in-zicht en de cursus natuurgids. Met de vervolgmodules wil het CVN inspelen op de verschillende maatschappelijke behoeften die omtrent de werking van natuurgidsen zijn ontstaan. In de vervolgmodules komen meer gespecialiseerde vaardigheden en/of kennis aan bod. Het is niet nodig vooraf de cursussen natuur-in-zicht en natuurgids te hebben gevolgd, maar van cursisten wordt wel verwacht dat ze kennis en vaardigheden bezitten die in deze cursussen worden overgedragen.

De cursus is reeds begonnen op 16 maart. Wie zeer vlug is, kan nog aansluiten.

Vakantiecursussen 2006

De cursussen zijn bedoeld voor iedereen (vanaf 18 jaar) die interesse heeft voor de natuur. Er is geen voorkennis vereist. De cursus is voornamelijk praktijkgericht met excursies. De activiteiten starten iedere dag om 9:30 en eindigen omstreeks 17.30..

Voerstreek

De cursus loopt van **maandag 24 juli tot en met vrijdag 28 juli 2006** en

De bijdrage bedraagt 277 euro per persoon. Stafkaart, geogids, documentatie, 4 overnachtingen en maaltijden (ontbijt, lunchpakket en 3-gangendiner) inbegrepen. Fiets (8 euro) niet inbegrepen. Het is ook mogelijk om de cursus te volgen zonder overnachtingen en maaltijden. Er zijn ook twee avondactiviteiten voorzien, afhankelijk van de weersomstandigheden. Sterren kijken en dassen observeren

Maasvallei

De bijdrage bedraagt 288 euro per persoon. Fietskaart, documentatie, 5 overnachtingen en maaltijden (ontbijt, lunchpakket en 4-gangendiner) inbegrepen. Fietsen (16 euro) niet inbegrepen. Het is ook mogelijk om de cursus te volgen zonder overnachtingen en maaltijden.

Het Lid van Alden Biesen herondekt¹

De geologie peilt naar het zeer verre verleden van de aarde, dat zich openbaart in heden. Het is bijzonder fascinerend de relativiteit van het begrip tijd te kunnen voelen, door zelf via de geologie dit verleden in het heden waar te nemen. Daartoe kan het nodig zijn het ondergrondse te onderzoeken. Dit mysterie wordt onthuld in de Limburgse LIKONA-werkgroep Geologie.

Om Haspengouwgids te kunnen worden hebben wij: Ward, Paul, Yvette en ondergetekende (zie foto 1) een dergelijke zoektocht in de ondergrond van het Kasteel van Alden Biesen ondernomen. Als lid van de genoemde werkgroep konden wij onmiddellijk een beroep doen op de in deze werkgroep aanwezige kennis en grote deskundigheid². De handboor met talrijke verlengstukken en ander toebehoren werd ons via de LIKONA-werkgroep ter beschikking gesteld door de Provincie Limburg.

Deze zoektocht heeft geleid tot de noodzakelijke vaststelling dat er miljoenen jaren geleden van het Kempens Plateau geen sprake was, nog van de zacht-glooiende, vruchtbare hellingen van Haspengouw. Onze gebieden waren kustgebieden met lagunes, nog wel niet bewoond door mensen. Er was toen uiteraard nog geen sprake van enig kasteel van Alden Biesen.

Het onderzochte gebied is gesitueerd op het kaartblad Tongeren (Kaartblad 34, kaart en tekst opgemaakt door S. CLAES, E. FREDERICKX en F. GULLENTOPS – KULeuven, 2001). Het betreffende gebied is gepositioneerd op 50°48' NB en 5°32' OL. Het bevindt zich op de oostrand van het Massief van Brabant en de zuidlip van het Kempens Bekken. Het rust op dezelfde Cambro-Siluur-sokkel als het Massief van Brabant.

In dit gebied hellen de meeste lagen af naar het noorden. Tenzij er een verstoring optreedt door het effect van breuken en rivierinsnijdingen, zijn de lagen die dazomen in het noorden jonger dan in het zuiden.

De uitgevoerde boringen vonden plaats op een gemiddelde hoogte van ongeveer 90m.

De aangeboorde lagen werden gevormd in het Tertiair of het Cenozoïcum, en meer in bijzonder tijdens het Onder-Oligoceen. Het betreft dus relatief jonge lagen, tussen 23,5 en 34 miljoen jaar oud. De aarde is ongeveer 5,4 miljard jaar geleden aan haar ontwikkeling begonnen. Het gebouwencomplex van Alden Biesen is nog geen duizend jaar oud.

In deze periode kende het betrokken gebied opeenvolgingen van transgressieve fasen, die eindigden op het eind van het Tertiair, tijdens het Pliocene, tussen de 5,3 en 1,7 miljoen jaar geleden. Tijdens deze periode werd het gebied tot op heden boven het zeeniveau geheven, waarna enkel door erosie of door eolische afzettingen het landschap verder werd gevormd.

Deze opeenvolgende transgressieve fasen werden veroorzaakt door kleine zeespiegelschommelingen, die op hun beurt werden veroorzaakt door de verschillen in snelheid waarmee de Atlantische Oceaan open ging. Het Noordzeebekken verdiepte zich in deze periode. Bovendien deed de vorming van de ijskap op de polen het zeeniveau dalen.

Hoe verder de kustlijn landinwaarts opschoot in functie van de omvang van de transgressie, hoe fijner het materiaal was dat kon worden afgezet. Op het hoogtepunt van de transgressies betrof het Noorden van België diep water en werd er fijner materiaal afgezet, en met name kleien. Wanneer de transgressies minder intens werden, waren het kustgebieden en werden er zanden met grof materiaal afgezet. Aan de kusten bij ondiep water zullen de getijden een grotere stroomsnelheid van het water veroorzaken, waardoor meer energie ontstaat, zodat grotere partikels kunnen

0	CENOZOÏCUM	
4,75	QUARTAIR	
	NEOGEEN	
23	PALEOGEEN	
65	KRIJLT	
135	JURA	
203	TRIAS	
250	PERM	
355	CARBON	
	DEVON	
	SILUUR	
	ORDOVICIUM	
540	CAMBRIUM	

¹ Dit artikel is niet wetenschappelijk opgevat en onvolkomenheden zijn dan ook niet uitgesloten, waarvoor onze verontschuldiging.

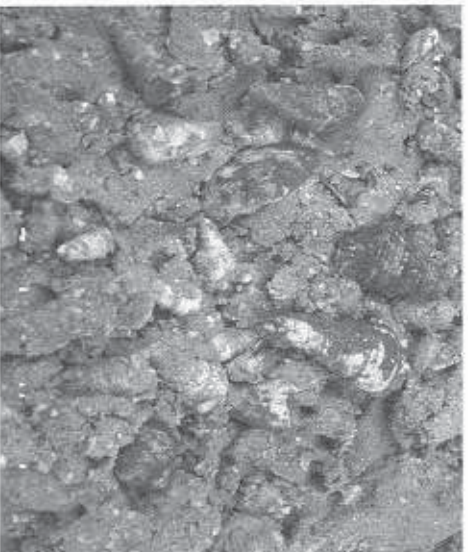
² In het bijzonder gaat onze dank uit naar Roland DRESEN -de voorzitter van de werkgroep- en Michiel DUSAR, die ons hebben geholpen met de ontleding van de boorstalen; alsook Alida VAN HOLST, Luc PACQUE, Georges RUYLOFT en Johan GEUSSENS, die ons op het terrein hebben bijgestaan.

worden afgezet. Naar mate de tijd vorderde en het landijs uitbreidde, daalde ook het zeepeil en drongen de transgressies minder ver door naar het zuiden. Daarom dat de dagzoom van oud naar jong opschuift naar het noorden.

De materialen, die werden afgezet, waren detritische sedimenten (zand en klei), hoofdzakelijk afkomstig van de Schotse Hooglanden.

De oudere lagen werden niet aangeboord. Dit is ook niet mogelijk. De lagen uit het Paleozoïcum of het Primair, tot 245 miljoen jaar oud, werden immers bedekt door sedimentaire afzettingen. Op het einde van het Mesozoïcum of het Secundair, ongeveer 80 miljoen jaar geleden, heeft er zich een nieuwe algemene transgressieve fase voorgedaan en werden aanvankelijk continentale en kustnabije mariene zanden en kleien en later grote pakketten kriet afgezet. Deze sedimentatie is tijdens het Tertiair gewoon verder gegaan. Daardoor is in het noordwesten, op de oudste lagen, en met name deze uit het Paleozoïcum, een sedimentatieweg ontstaan, die tot 250 meter dik kan zijn.

Aan de jongere lagen, die zich tijdens het Quartair hebben afgezet, zijn we voorbijgegaan. Het Quartair wordt gekenmerkt door een opeenvolging van glacialen en interglacialen. Deze jongere lagen betreffen onder meer eolische zanden en lemen, en alluviale zanden en grinden van de Maas. De eolische afzettingen zijn voortgekomen vanuit het noordoosten tijdens de laatste twee ijstijden. Tijdens de laatste ijstijd, die zich situeert tussen 70.000 en 15.000 jaar geleden, werden vanuit de droogvallende Noordzeevlakte grote hoeveelheden zand en nog fijner materiaal, hetzij löss, zuidwaarts gewaaid. Dit löss werd ontalkt en omgevormd tot leem.

Op het einde van het Secundair, vanaf het Santoniaan, ongeveer 88 à 83 miljoen jaar geleden, kende Zuid-Limburg, en dus ook ons gebied, en de Ardennen ingevolge tektonische bewegingen een subsidentiefase, zodat ze werden overspoeld. Zo werd in het late Eoceen, ongeveer 34 miljoen jaar geleden, de Formatie van Sint-Huibrechts-Hern gevormd. Eerst werd in de zee het Lid van Grimmeringen afgezet. Het betreft kleiig fijn zand met mica's. Vervolgens, tijdens een hernieuwde opheffing van het gebied werden de Zanden van Neerrepn afgezet. In het Onder-Oligoceen begon de zeespiegel opnieuw te stijgen en werd de Formatie van Borgloon gevormd. Het onderste gedeelte van de Formatie van Borgloon vormde strandwallen, waarachter zich lagunes ontwikkelden.

In deze lagune werden fluviomariene kleis sedimenten afgezet, aangetroffen in de oudste door ons aangeboorde laag, de Klei van Henis. Deze laag werd in verschillende fasen afgezet: ingevolge zee-niveaufluctuaties ontstond een openstapeling van verschillende lagunes.

Dit relatief rustige milieu is miljoenen jaren blijven bestaan, zodat zich achtereenvolgens de Klei van Henis en de Zanden en Mergels van Alden Biesen hebben afgezet. Grotere sedimenten werden aangebracht door de rivieren als gevolg van verplaatsingen van de riviermonden. Het betreft brakwatersedimenten. In deze sedimenten werden dan ook veel schelpen, en vooral enkel specifieke gastropoden aangetroffen.

De Klei van Henis en de Zanden en Mergels van Alden Biesen vormen de Formatie van Borgloon.

Deze lagunes werden naderhand, ongeveer 25 miljoen jaar geleden, door een uitbreiding van de transgressie door de zee overspoeld en mariene sedimenten werden afgezet: het betreft glauconiehoudende zanden met mariene fossielen. Deze laag, die deel uitmaakt van de Formatie van Bilzen, vestigt zich op de Zanden en Mergels van Alden Biesen en wordt de Zanden van Berg genoemd. Bij deze afzetting werd op sommige plaatsen de onderliggende laag, zijnde de Zanden en Mergels van Alden Biesen volledig weggeschuurd.

Tenslotte werden op deze Zanden van Berg door een nieuwe transgressie fijnere sedimenten afgezet, de Klei van Kleine Spouwen of Nucula-klei genoemd; het kleipakket van de Formatie van Bilzen. Op dat ogenblik was er een relatief diepe zee, waardoor fijnere elementen werden afgezet. Meer naar de kust toe werden grovere sedimenten afgezet, dit zijn de Zanden van Kerniel, die ook tot de Formatie van Bilzen behoren.

Aldus wordt de Formatie van Bilzen gevormd door drie lagen, in volgorde van ouderdom: de Zanden van Berg, de Klei van Kleine Spouwen of Nucula-klei en de Zanden van Kerniel, die deel uitmaken van de Groep van Rupel.

Omdat de Zanden van Berg en de Zanden en Mergels van Alden Biesen gelegen zijn tussen kleihoudende lagen, met name onderaan de Klei van Henis en bovenaan de Nucula-klei, bevindt zich onderaan een watervoerende laag. Hierdoor ontstaan bronnen en is er lokaal vorming van kalktuf.

Nog belangrijker is de vaststelling dat kalkminnende planten, zoals de maretak zich hebben kunnen ontwikkelen dankzij de kalkrijke ondergrond, ingevolge de aanwezigheid van de schelpenlagen. De link tussen het heden en verleden is aldus gelegd.

De Zanden en Mergels van Alden Biesen zijn dan ook gans bijzonder en verdienen een ontsluiting, zodat deze bijzondere geologische eenheid beter bestudeerd kan worden en zodoende kan dienen als standaard.

Peter HOET

Foto's Yvette CORDIE

Februari 2006.

Bibliografie

CLAES, S., FREDERICKX, E. en GULLENTOPS, F., *Toelichtingen bij de geologische kaart van België en het Vlaams Gewest*, Brussel, Ministerie van Economische zaken, 2001, 55blz.;

DREESEN, R., "De Mergels van Gelinden in Overbroek: geologische site van wereldbelang", in *jaarboek 1998*, Genk, Likona, 1999, blz 11-27;

DREESEN, R., DUSAR, M. en DOPERE, F., *Atlas natuursteen in Limburgse monumenten*, Genk, Likona, 2001, 294 blz.;

VANDENBERGHE, N. en LAGA, P., *De aarde als fundament, een inleiding tot de geologie voor ingenieurs*, Leuven, Acco, 1996, 323 blz.;

BRENNAN, S. e.a., *Understanding Earth*, Freeman W., New York, 2004, 567 blz..

Voetsporen : een dringende oproep

Sinds vorig jaar vindt u in het midden van dit tijdschrift de groengekleurde Voetsporen, die we aangeboden krijgen van onze Nederlandse vrienden, die ze eerst in hun tijdschrift "De Natuurgids" publiceren..

Uit ervaring weten we dat deze voetsporen veel succes hebben en druk bewandeld worden. Niet verwonderlijk als men weet dat "De Natuurgids" zo'n 5600 abonnementen heeft. De beschrijvingen zijn zeer nauwgezet en de cultuur-historische informatie die men erbij krijgt maakt de wandeling zeer interessant.

De redactie van "De Natuurgids" is echter op zoek naar meer wandelingen aan deze kant van de Maas, in Belgisch Limburg, en vraagt onze hulp.

Vandaar deze dringende oproep: wie wil een wandeling beschrijven die gegarandeerd succes zal hebben? Dit zijn de ingrediënten: 4 bladzijden (ongeveer 2300 woorden) nauwkeurige beschrijving van een rondwandeling van 15 a 20 km met informatie over het wandelgebied en de cultuur-historische elementen die men er te zien krijgt.

Voeg hierbij een kaartje en een 6-tal foto's in kleur. Bedenk dat men de wandeling alleen met de beschreven informatie moet kunnen doen. Voorbeelden van deze wandelingen kan men bij de redactie van Erica verkrijgen of via www.denatuurgids.nl

Het is geen onoverkomelijke opgave wat we vragen. Zelf hebben we reeds drie wandelingen vanuit Opoeteren beschreven. Ik heb de mensen van "De Natuurgids" beloofd er bij jullie hard op aan te dringen, wat bij deze dus gebeurd is. Stuur uw wandeling aan: H. van Eck, Pergamijndonk 16, 6218 GV Maastricht. E-mail: h.vaneck@planet.nl Deze wandelingen worden ook gebundeld in handige boekjes met wandelingen uit eenzelfde regio per deel. Tot nu toe verschenen reeds 7 van deze bundels. Sommige boekjes zijn al aan hun 7de druk toe. Voor wie zijn pennevruchten vereeuwigd wil zien: dit is de kans!

Deze wandelingen worden ook gebundeld in handige boekjes met wandelingen uit eenzelfde regio per deel. Tot nu toe verschenen reeds 7 van deze bundels. Sommige boekjes zijn al aan hun 7de druk toe. Voor wie zijn pennevruchten vereeuwigd wil zien: dit is de kans!

Ons bestuurslid Miet is niet alleen een ijverige bestuurder, een excellente gastvrouw op de jaarvergadering, een beslagen natuurgids, maar wat blijkt? Ook in haar keuken speelt ze kruidenvrouwje. We kregen van haar enkele recepten toegestuurd die wel thuishoren in dit lentenummer.

De natuur in de keuken

Lentekruiden:

Hondsdrif is het smakelijkst in april en mei, is licht bitter en kruidig van smaak. Deze plant bevat 7% tannine, een etherische olie, een bitterstof die glecthonine heet, choline, organische zuren, saponien mineralen en carotenoiden. 100 Gr verse scheuten bevat +/- 50 mg vitamine C. Hondsdrif stimuleert de spijsvertering en de eetlust en wordt aanbevolen voor de behandeling van een verlaagde zuurgraad van de maag.

Van de **paardenbloem** kan je de bladeren (eventueel de wortels) best plukken voor de plant bloeit. De bladeren bevatten per 100 gr 50 mg vitamine C, vitaminen van de B-groep, 2 mg provitamine A, choline, saponien en glycosiden. Paardenbloem stimuleert de stofwisseling, verlaagt de bloeddruk en bevordert de uitscheiding van gal en urine.

Brandnetel is ook op zijn best in april en mei, je gebruikt alleen de jonge toppen en jonge bladeren. De netelharen bevatten een giftige stof die bij 85°C in onschadelijke deeltjes uiteenvalt (dus zeker laten doorkoken!). Brandnetelbladeren hebben een hoge voedingswaarde. Ze bevatten per 100 gr tot 100 mg vitamine C, tannine, glucocininen, azijn- en mterenzuur, B-vitaminen, provitamine A, histamine, cellulose, fytonciden, calcium, kalium, ijzer, fosfor en magnesium. Deze plant stimuleert de stofwisseling, regelt de spijsvertering en bevordert de afscheiding van gal en urine.

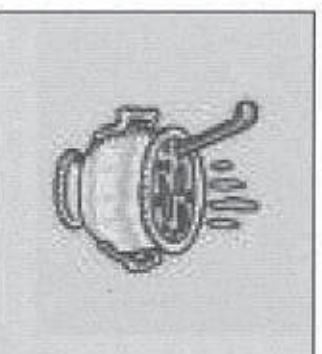
Soep van lentekruiden:

Benodigheden:

- 2 à 3 handen vol verse kruiden: hondsdrif, paardenbloem, brandnetel. Je kan dit aanvullen met o.a. pinksterbloem, weegbree, zevenblad, ... Pluk jonge blaadjes die er fris uit zien en die op een afgelegen plekje staan, liefst ver van gemotoriseerd verkeer.
- 3 à 4 eetlepels water
- 1 eetlepel boter
- 2 eetlepels bloem
- 1 liter groentebouillon
- Peper en zout
- Eventueel wat room

Bereiding:

- Was de kruiden en snijd ze grof en meng ze met het water
- Stoof ze licht aan in de helft van de boter.
- Maak met de andere helft van de boter en de bloem een ragout.
- Doe de groentebouillon en de gestoofde kruiden samen en laat kort doorkoken.
- Eventueel afwerken met een weinig room

Smakelijk!

Miet Dreezen

Bron: "Eetbare Planten" van Dagmar Lånská.

Uitgeverij Zuid Boekproducties.

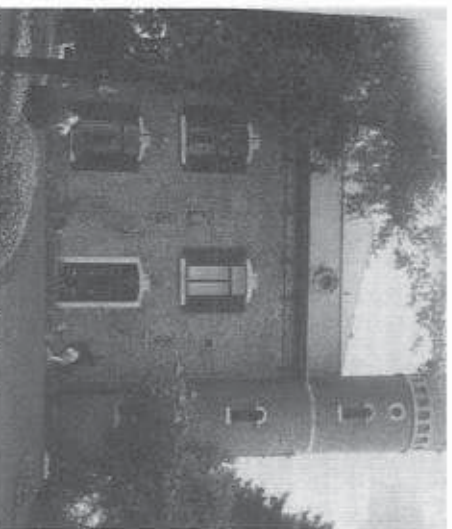
Van het Romeinse dorp Dilsen naar het middeleeuwse stadje Stokkem. Deel 2

door Hary van Aken, Klimmen

Hoe is die verdeeldheid in Dilsen nu ontstaan?

We mogen veronderstellen dat de centrale hof (hoeve plus bestuurscentrum) van Dilsen rond 1000 bij de kerk lag. In de loop van de 11^e eeuw blijkt het oostelijk deel van het dorp (aan de kant van de kerk en de Maas) door een grafelijke schenking in het bezit gekomen te zijn van het kapittel van de Maastrichtse Servaaskerk. Het gebied ten westen van de heerbaan kwam in handen van de machtige graven van Loon. Daar ontwikkelde zich het gehucht Houtissen rond de hof Houthuysen. Die laatste naam kan betekenen dat hier een kasteel in het hout of bos gebouwd werd. Na de aanleg van de Napoleonsbaan (begin 19^e eeuw) verschoof het dorp Dilsen; het bestuurlijke en godsdienstige centrum verplaatste zich van het oude naar het nieuwe Dilsen. De hof Houthuysen had inmiddels plaats gemaakt voor een kasteel dat nu dienst doet als stadhuis van de fusiegemeente Dilsen/Stokkem. Naast het raadhuis ligt de nieuwe parochiekerk.

Dilsen was vroeger verdeeld in twee rechtsgebieden nl.

de schepenbanken van het graafschap Loon (Termottenhof) en van Servaes. De Bokkenrijders van Dilsen werden in de 18^e eeuw door de hogere, grafelijke bank van Dilsen veroordeeld tot de galg. In vroegere eeuwen werden soms voor ons merkwaardige straffen uitgedeeld. Zo moest een veroordeelde de plaatselijke beek doorwaden (reinen van zonden?) en een ander moest op bedevaart naar het Franse Walcourt.

Eeuwenlang bestreden de twee plaatselijke rechtbanken elkaar, aanvankelijk zelfs op hoog niveau tussen de graaf van Loon en de keizerlijke Servaaskerk van Maastricht.

En ook veel later wilde de Servaasbank alleen het kerkelijk gezag erkennen.

In de loop der eeuwen ontstond een grote tegenstelling tussen oud-Dilsen en nieuw-Dilsen/Houtissen. Beide dorpskernen hadden hun eigen schutterij en harmonie en twistten met elkaar over welke het oudste en het belangrijkste was. De eeuwenoude strijd tussen hoofddorp en gehucht is in Dilsen in elk geval tijdens de 20^e eeuw duidelijk beslist. Oud-Dilsen ofwel het hoofddorp moest haar meerdere erkennen in het gehucht Houtissen dat uitgroeide tot het nieuwe centrum.

Een bijkomend voordeel. Van deze ontwikkeling is dat oud-Dilsen haar landelijke karakter behouden heeft en haar bodemarchief bewaard is. Met name het gebied rond de voormalige kerk lijkt me interessant voor nader archeologisch onderzoek. In het oude dorp zijn reeds bewonerssporen gevonden uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en van ca. 600 na Chr.

Ik zie de Frankische rechtbank Valderen in Rotem en het van oorsprong keizerlijke Ledebos (tussen Maaseik

en Maasmechelen) in relatie tot een vermoedelijke koningshof bij de kerk van Dilsen. De Vrijthoven van Maastricht, Meerssen en Echt verwijzen ook naar koningshoven uit de 10^e eeuw.

Met name het gebied tussen de kerk en de oude Maas heeft haar monumentale en natuurlijke karakter behouden. Daar kun je ook in alle rust wandelen en fietsen.

Na de Maasoverstroming van 1740 heeft deze rivier zich in Oostelijke richting verplaatst. Bij Dilsen en Stokkem zijn slechts delen van de oude Maas behouden gebleven, de nieuwe Maas vinden we nu enkele kilometers oostelijker nl. bij Nieuw- of Obbicht.

Stadswapen

In het gemeentewapen van Dilsen/Stokkem zie we de Perron (gerechts paal) van Stokkem en het rood/witte schild van Sint Maarten van Dilsen. In 1971 fuseerden de

dorpen Dilsen, Stokkern, Elen, en Rotem. Tot ca. 1800 hadden deze vier kerkdorpen nog de status van (zelfstandige) heerlijkheid; Stokkern bezat zelfs stadsrecht. Uiteindelijk heeft het dorp Dilsen in bestuurlijk opzicht gewonnen van de stad Stokkern aangezien het gemeenschappelijke stadhuis nu in Dilsen ligt. Als ik af ga op de goede presentatie en service evenals de acceptatie door de bevolking lijkt het me dat de keuze voor het stadhuis in Dilsen als een juiste beslissing beschouwd kan worden.

De gemeente en de VV vermelden overal dat het raadhuis gevestigd is in het kasteel Ter Motten. Ik heb uit de historische documentatie begrepen dat Ter Motten in oud-Dilsen ligt en dat het huidige kasteel annex raadhuis teruggaat tot de hof Houtissen.

In het oude wapen van de stad Stokkern stond een boom die diende als verklaring voor de benaming Stok(hem). Het is echter niet bekend wat "stok" precies betekent.

Stokkern van burcht naar stadje

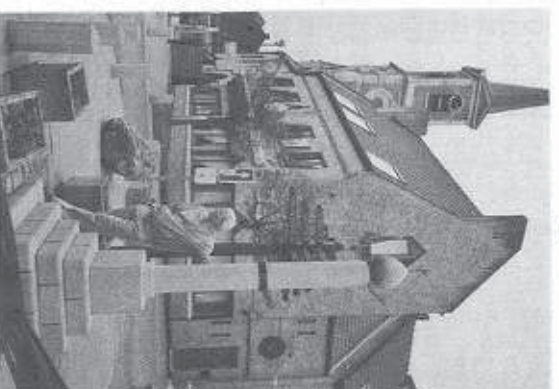
In de loop van de 12e eeuw bouwde de graaf van Loon een sterke grensburcht langs de oude Maas in Stokkern. De nederzetting werd voor het eerst vermeld in 1181 als "Stockheem". Mogelijk is het dorp pas in de 12e eeuw ontstaan na de bouw van dat kasteel. De verklaring van de dorpsnaam blijft onduidelijk.

In 1244 was deze kasteelnederzetting zo groot dat de Loonse graaf haar stadsrecht verleende (zie ook Maaseik). Stokkern werd omgracht met water uit de Maas en rond het dorp werden wallen aangelegd. De burcht en versterkte stad dienden als fort tegen de graven van Gelder en Gulik. Het machtsverwicht en de politiek werden tijdens de woelige middeleeuwen bepaald door het zwaard en al die ridders waren echt geen lieverdjes. Te vuur en te zwaard werd strijd geleverd om de grenzen van graafschappen en zelfs om de zetels van bisschoppen en pausen.

Tijdens een oorlog in 1325 brandde Stokkern af, destijds bestonden alle huizen uit vakwerk met strodaken. Alleen de kerk en het kasteel waren van steen en hadden waarschijnlijk al een leien dak. In 1361 overleed in kasteel Stokkern de laatste graaf van Loon, hun oorspronkelijke bestuurszetel bevond zich in Borgloon. Vanwege het uitsterven van het grafelijke geslacht van Loon, nam de prinsbisschop van Luik de titel en de macht van de Loonse graven over en werd daarmee ook de baas van kasteel en stadje Stokkern.

Die machtsovername ging symbolisch gepaard met de oprichting van de Luikse perron. Dat is een stenen paal met trappen, pijnappel en kruis. Deze diende, evenals in Luik en Maastricht, als gerechtszuil en schandpaal van de bisschop. Daar vonden ook de officiële afkondigen en terechtstellingen plaats. De perron stond op de markt, daar lag ook de waterput. En die markt lag vlak bij de kerk en het stadhuis. Vaak fungeerde het kerkplein als

markt waar de geestelijke en wereldlijke macht evenals het leven van alledag zich concentreerde.

In 1447 werd Stokkern geteisterd door een zware Maasoverstroming, meteen daarna werd de Maas met een zijtak afgeleid richting Obbicht. Tijdens de 80-jarige oorlog tussen Holland en Spanje strak prins Willem van Oranje in 1568 met zijn troepen de Maas over tussen Stokkern en

Obbicht, nadat zijn dertigduizend soldaten Stokkern eerst geplunderd hadden. Later zouden de Spanjaarden het stadje nog eens plunderen. Kommer en kwel kenmerken de geschiedenis van dit stadje, dat ondermeer vanwege oorlogsgeweld in 1605 helemaal afbrandde, later volgden nog enkele stadsbranden. Tijdens de zwaarste Maasoverstroming uit de geschiedenis (1643) stond het water in de kerk een meter hoog en werden diverse huizen vernield. Het dorp Bicht aan de overzijde van de Maas spoelde destijds zelfs geheel weg. Er zouden nog vele ernstige overstromingen volgen, totdat er in de 20e eeuw afdoende maatregelen genomen waren in de vorm van aanleg van dijken aan de Belgische zijde van de rivier. In 1800 woedde er een heuse orkaan door Stokkern waarbij wederom diverse huizen verwoest werden.

Het oude kasteel van Stokkern maakte in 1702, na zeven eeuwen als Loonse burcht gefungeerd te hebben, plaats voor de huidige Carolinaberg. Het kasteel ligt op een motteheuvel aan een oude Maastak en stond onlangs te koop. De nieuwe kerk van 1848 in het stads- of dorpscentrum is toegewijd aan Sint Elisabeth. Voorheen was de Maastrichtse bisschop Lambertus de patroonheilige van kerk en stad. In 1824 werd de stadsmuur afgebroken, slechts een klein deel van de wal is behouden gebleven.

Mandenvelechters

Daar waar Stokkern grenst aan de oude Maas ligt het bezoekerscentrum en VV-kantoor "De Wissen". Het gebouw dankt haar naam aan de wilgentwijen die Stokkern bekend gemaakt hebben als "kõrverstadje". Die wilgen groeien o.a. langs de oude Maas. In de Wissen vinden demonstraties plaats van mandenmakers en vlechtkunst, bovendien wordt informatie geboden over de natuur, en over wandel- en fietsroutes.

Vormingsactiviteiten 2006 van de Limburgse Natuurgidsen VZW i.s.m. LIKONA

Onderwerp	Datum 2006	Uur	Activiteit	Begeleider	Werkgroep	Plaats	Plaats van afspraak
Mossen	26.03.06	9h-12h	Inventarisatie excursie	Koen Vandekerckhove	Mossenwerkgroep	Schulensbroek	8h45 Kerk Schulen
Voorjaarsbloei	02.04.06	9h-17h	Inventarisatie excursie	Marc Meert	Plantenwerkgroep CVN	voormiddag: Ben-Ahin namiddag: Modave	9h Parking Aire de Verlaine E42 Luik-Namen
Kalkplanten	07.05.06	9h-12h	Inventarisatie excursie	Bert Berten	Plantenwerkgroep	St. Pietersberg	9h Kerk Kanne
Amfibieën	13.05.06	9h-12h	Inventarisatie excursie	Peter Engelen	Amfibieënwerkgroep	Maaswinkel	9h Gemeentehuis Maasmechelen
Adventieven	14.05.06	9h-12h	Inventarisatie excursie	Jean Vangrinsven	Plantenwerkgroep	vloeiweiden	9h Kerk Huibrechts-Lille
Grassen	11.06.06	9h-12h	Inventarisatie excursie	Leo Thomassen	Plantenwerkgroep	Schulensbroek	9h Kerk Schulen
Bodemdiertjes	18.06.06	9h-12h	Inventarisatie excursie	Luc Crévecœur	Insectenwerkgroep	Nieuwenhoven	9h Bezoekerscentrum
Paddestoelen ***	29.07.06	9.45-17h	Inventarisatie excursie	Ronny Boeykens	Mycolim	Kortessem	9.45h Kerk Kortessem
Paddestoelen	31.08.06	19.30-22h	Determinatieavond	Hugo Vnaderlinden	Mycolim	Groene Huis	19.30 Bokrijk
Paddestoelen ***	09.09.06	9.45-17h	Inventarisatie excursie	Ronny Boeykens	Mycolim	Diepenbeek, Nietelbroeken (V) Tongeren De Kevie (N)	9.45h Carpool Diepenbeek

*** : Dagexcursie voor wie al enige ervaring heeft.